

»Lappekavane i Thisted c 1890«

af Jytte Nielsen

Blandt de over 100.000 genstande i Museum Thys samling findes genstande og fotos, som man umiddelbart synes, må være havnet det forkerte sted. Således også med det guldne foto fra samlingen, som denne artikel vil fokusere på og samtidig bekræfte dets berettigelse i samlingen.

Nej, der er ikke stavfejl i artiklens overskrift. Den er ordret gengivet fra bagsiden af et gammelt foto fra museets samling. Ordene er sirligt skrevet af museumsleder P. L. Hald, og han skulle have skrevet »Lappekaravane«! Men mere ved vi heller ikke om fotografiet. Kigger vi nøje på motivet, så viser det et scenarie med en gruppe samer foran et telt med deres husdyr og husgeråd. En person skiller sig ud, dels i fysisk størrelse og dels i påklædning. Han er iført kasket, bukser, vest og jakke, mens de andre er afbildet i kofter, skindpels og særpræget hovedtøj. Det

er også tydeligt, at opstillingen er fotograferet bag en indhegning af ophængt lærred. Der er ingen fysiske kendetegn, som kan placere billedet geografisk til Thy, ligesom hele scenariet fremtræder eksotisk og folkloristisk.

Teksten på fotografiets bagside pirrede nysgerrigheden hos artiklens forfatter. Igennem de sidste fire årtier har jeg været meget optaget af »finnerne«, »lapperne« og »samerne« – altså den oprindelige befolkning i Nordskandinavien – Norge, Sverige og Finland. Kunne det passe, at Thisted for godt 100 år si-

den havde haft besøg af en gruppe samer? Og i så fald, hvordan var det så forløbet? Med god hjælp fra museumsassistent Michael Vandet gik søgningen i gang i de gamle aviser for at finde mulig omtale af samernes besøg i Thisted i årene omkring 1890. Det lykkedes – i aviserne fra 1896.

THISTED, NOVEMBER 1896

I *Thisted Amts Tidende* den 16. november kunne man læse:

»Lappekaravanen. Opmærksomheden henledes på Lappekaravanen, der i disse Dage forevises paa det herværende Teater. Den omtales fra alle Sider som meget interessant.«

Dagen efter bragtes en stor annonce, hvori der reklameredes for et besøg hos »lapperne« på teatret. Det er »den største karavane, der er på rejse«, og den består af 10 personer – voksne og børn – deres telte, husgeråd, rensdyr, lappehunde. Lapperne vil være iført nationaldragt og vise lassokastning, skiløb og rensdyrkørsel. Ved besøget vil den besøgende få »fuld forklaring af en sagkyndig«. Og skoler har også mulighed for besøg med rabat. Det koster 50 øre for voksne og 25 øre for børn.

Den 19. november bringer *Thisted Amts Tidende* en længere omtale af det eksotiske besøg i Thisted:

»Lappekaravanen

I disse Dage forevises her i Byen en Lappekaravane, bestaaende af 10 Personer, 7 voksne og 3 Børn. Karavanens Hjemstavn er Hundhøgsfjeldene i svensk Lapland. Det ældste Medlem af Karavanen er en 57-aarig Laplænder Tama Ante (Thomas Andersen); Hans Hustru, som ligeledes er med, er kun 24 Aar. Endvidere medfølger Tama Antes voksne Søn samt dennes Hustru og flere Børn, af hvilke det yngste, der tilhører, Tama Ante, er 16 Maaneder gl. Tre af de voksne er Tyender.

Af Hensyn til de besøgende har Karavanen, der medføres 6 Rensdyr og 4 Hunde, slaet sig ned i Hotel »Thy«s Sal, hvor den har opslået sine Telte. For sin egen Skyld behøvede den det ikke, ti Lapperne bor, trods Klimaets overordentlige Strængthed, hele Aaret rundt i deres Telte, med hvilke de flytter fra Sted til

Sted for at skaffe Føden til deres Rensdyr. Disse haardføre og nøjsomme Dyr lever udelukkende af en Lavart, som ogsaa gror på de jyske Heder, og de er Lappernes eneste Rigdom. 300 saadanne Dyr skal der mindst til for at skaffe en Familie Føden, og de mere velstaaende Lapper har 1000 Stkr. og derover.

Et Besøg hos Karavanen er meget lærerigt og interessant. Medlemmerne taler et svensk dansk Blandingssprog, saa man kan godt faa sig en Passiar med dem, og Selskabets Impresario, Hr. M Sørensen, der foreviser Lappernes Husgeraad og Inventar, giver udmærket god Besked om alt muligt. Man faar her et godt paa Selvsyn grundet Indblik i dette Normaldefolks hele Levesæt og Forhold, hvilket man ikke

Kun 8 Dage!
Fra Onsdag den 18de Novbr.
hver Dag fra Kl. 2—10 Eftm. forevises
paa Teatret i Thisted

en Lappe-Karavane
(den største paa Rejse)
bestaaende af

2 Familjer fra Hundhøgsfjældene
i Lapland, nemlig: Lapperne Tama Ante
og Jette Tama med Hustruer, Børn og
Tyende, i alt 10 Personer, boende i deres
Katoer (Telte), indeholdende Lappernes hele
Husgeraad.

Desuden smukke Rensdyr, hvoraf 2
hvide Renner, meget sjældne, samt 7 smukke
Lappehunde.

Lapperne optræder i deres Na-
tionaldragt (Rensdyrhuder) samt viser
deres Duelighed i Lassokastning, Ski-
løbning samt hvorledes man tjører
med Rensdyr.

Besøgende erholder fuldstændig
Forklaring af en sagkyndig.

For Skoler forevises Karavanen Egne-
dage fra Kl. 11 Formd., naar det anmeldes
Dagen forud.

Skoler og Foreninger er-
holder Rabat.

Entré: 50 Øre for voksne og 25 Øre
for Børn.

Til talrigt Besøg indbyder ærbødigst
Direktionen.

Thisted Amts Tidende 17. november 1896.

Thisted Amts Tidende 20. november 1896.

kunde opnaa synderlig bedre ved en Rejse til Lapland. Og det Liv, man her faar Indblik i, er saa forskelligt fra det, der leves her i Danmark, at det til at begynde med falder vanskeligt at forstaa, og der virkelig kan leves under sadanne Forhold. Og dog er det en Kjendsgjerning, at Lapperne ikke alene lever, men tillige befinder sig saa vel under deres tilsyneladende saa elendige Kaar, at de elsker deres Land over alt og næsten ikke er at bevæge til at forlade det. Det er da i mere end en Henseende af Interesse at stifte Bekendtskab med Repræsentanter for dette mærkelige nøjsomme Folk, der lever i det høje Nord af deres rensdyrkjød og Rensdyrmælk, og som ikke har brug for andre Redskaber eller Klæder, end hvad enhver Familie eller Husstand selv producerer.«

Endelig bringer *Thisted Amts Tidende* den 20. november en kort omtale af besøget i byen, nemlig at karavanen har været godt besøgt, bl.a. af enkelte skoler, og flere er anmeldt.

Kigger man nøje på fotografiet, stemmer oplysningerne fra dels annoncen og dels artiklen i avisen godt overens. Der er tale om den samme karavane. Truppen har sikkert både haft en indendørs udstilling samt et opholdssted ude, hvor de var, når de ikke havde »forestilling«.

THISTED, APRIL 1907

Søgningen i de gamle aviser bragte viden om yderligere et besøg af samer i Thisted. Den 5. april 1907

bragte *Thisted Amts Tidende* en annonce, hvoraf det fremgår, at en stor trup af norske lapper giver forestilling i håndværkerforeningens sal søndag aften kl. 8-10. På programmet er flere slags norske nationaldanse og sange, fremvisning af et norsk lappebryllup – Andreas Bach på 65 skal giftes med Maria Ellisa på 15! Der er kun én forestilling. Samtidig oplyses, at der opslås lappetelte på Markedspladsen og besøg der koster 10 øre. Annoncen er underskrevet af direktør Oscar Wulff.

Den 8. april er der en kort omtale af truppens besøg i *Thisted Amts Tidende*:

»Lapperne i Thisted. Den Lappe- eller Sigøjnerkaravane, som i disse Dage gæster Thisted, hvor den har opslaaet sit højst primitive Telt paa Frederikstov, over stor Tiltrækningskraft paa Byens Ungdom. Til »Brylluppet« i Gaar Aftes i Haandværkerforeningens Sal var der fuldt Hus. Efter hvad der paastaas er de fremmede nok nærmest norske »Fanter«. Lapper er de i hvert Fald ikke.«

Det har ikke været muligt at finde yderligere omtale af besøget i 1907, men det er tydeligt, at dette besøg har en ganske anden karakter og derfor også får en anderledes omtale end besøget i 1896.

DE ÆDLE VILDE PÅ REJSE

Med romantikkens fremkomst i 1800-tallet øgedes interessen for naturfolkene i verden. De fik ofte betegnelsen »de ædle vilde«, og man var fascineret af deres »renhed« og »oprindelighed«. På de mange verdensudstillinger fra midten af 1800-årene og fremefter blev »udstillinger eller fremvisninger« af naturfolk et væsentligt islæt. Her kunne den civiliserede verdens borgere møde de tilbageværende naturfolk, der optrådte med deres dagligdag langt væk fra hjemstavnen. Millioner af borgere stiftede på den måde bekendtskab med »samtidens naturfolk«. Verdensudstillingen i Paris i 1900 blev således besøgt af 50 millioner mennesker, og over 400 repræsentater for »oprindelige naturfolk« optrådte med deres civilisation på udstillingen. På den måde skabtes forudsætningerne for forståelsen af urbefolkninger hos flere af Europas generationer.

Mange dyrehaver og fornøjelsesparker i Europa inkluderede også udstillinger af oprindelige folkeslag.

I Hamburg havde Carl Hagenbeck fra 1870 sin store park, som rummede »antropologiske og zoologiske objekter«. Her optrådte naturfolkene med scenanier fra deres hverdag blandt eksotiske dyr i bur.

Driftige mænd i underholdningsbranchen vejrede forretning, og snart hyrede de – her i Norden – lap- per/samer til at rejse rundt med deres kultur i Europa. Det var vigtigt, at de udvalgte samer havde de kor- rekte racemæssige træk, og at de medbragte autentisk husgeråd og klædedragt. Det skal også påpeges, at der ikke var tale om tvang. Mange samer havde rejselyst, og i årene omkring 1900 skete der mange indskræn- ninger i deres liv, blandt andet grænsedragninger og omlægning af rendriften. Så mange så en mulighed for at komme ud og opleve verden og måske samtidig tjene en skilling – for der foregik reelle forhandlinger forud for en kontraktudfærdigelse. De så sig selv som turister, kulturelle ambassadører og måske verdens- borgere, og mange var deres rolle bevidst. Vel tilbage i hjemstavnen efter en turné kunne anseelsen godt højnes, når der kunne berettes fra den store verden.

En gammel samisk kvinde blev i 1930'erne inter- viewet om sin ungdoms rejser, og hun havde – på- stod hun – besøgt syv kongeriger, tre kejserriger og 196 byer!

Storhedstiden for disse antropologiske udstillinger og rejser var perioden 1875-1910, men rent faktisk fortsatte »karavanerne« til op i 1930'erne. Hvor der i kølvandet på romantikken var »ægte« interesse for

naturfolkene, opstod der senere i 1800-tallet en stærk interesse for racer, hvilket fik særdeles store conse- kvenser for den samiske befolkning. Forskning i race- hygiejne foregik i Sverige til langt op i 1900-tallet. I undertrykkelsen af samerne blev raceforskelle brugt som argumentation.

ET EKSOTISK INDSLAG I HVERDAGEN

I slutningen af 1800-tallet var det kun et fåtal af thy- boerne, som havde været udensogns, for ikke at sige udenlands. Det må derfor have været et kærkom- ment besøg i novemberdagene i 1896, da den sven- ske samefamilie gæstede Thisted. Pludselig fik man syn for sagn. Geografibøgernes stereotype gengivel- ser af naturfolkenes levevis blev pludselig virkelig- hed. Og faktisk tyder alt på, at selv om der også var tale om forretning og indtjening, så var »folkeop- lysningen« af god kvalitet og ordentlig. I dag kan vi rejse ud i verden, også til de samiske områder, og her kan man langs landevejene møde de »samiske som- merlejlere«, hvor der sælges turistsouvenirs i stor stil. Måske er det længslen efter det oprindelige, det ægte og det eksotiske, der stadig drager os – ligesom folk i Thisted i 1896.

Jytte Nielsen.

Født 1958. Leder af Museum Thy.

Noter

1. »Fanter« er betegnelsen for ikke-bofaste folk i det gamle bondesamfund i Norge.

Litteratur

Baglo, Cathrine: *På ville veger? Levende utstillinger av samer i Europa og Amerika*. Orkana Akademisk, 2017.